

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การประทับรับฟ้องบุคคลโดยอัมฤทธิ์บทกระเทือนถึงสิทธิและเสรีภาพ และส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงเกียรติคุณของบุคคลนั้น ทั้งยังอาจทำให้บุคคลนั้นต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีหากศาลไม่ให้ประกันตัว กฎหมายจึงบัญญัติให้มีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับรับฟ้อง ทั้งในกรณีที่พนักงานอัยการและราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง โดยมีหลักการสำคัญที่จะช่วยคุ้มครองสิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องอยู่ 2 ประการด้วยกัน

1. การกั้นกรงมุลคดี การไต่สวนมูลฟ้องเป็นมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อป้องกันไม่ให้นำคดีที่ไม่มีมูลหรือไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุนมาฟ้องต่อศาลโดยให้ศาลได้กั้นกรงมุลคดีในเบื้องต้นก่อน ว่ามีมูลเพียงพอที่ศาลควรรับคดีไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ โดยเฉพาะในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง เนื่องจากราษฎรอาจนำคดีมาฟ้องโดยไม่ปรากฏหลักฐานที่น่าเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด และไม่จำเป็นต้องมีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อนเหมือนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การยื่นฟ้องคดีอาญาของราษฎรนั้นจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของราษฎรผู้เสียหายเองว่าจะยื่นฟ้องหรือไม่ กฎหมายจึงประสงค์จะคุ้มครองจำเลยผู้ถูกฟ้องมิให้ต้องได้รับความเดือดร้อนจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญา จนกว่าศาลจะตรวจสอบแล้วว่าคดีมีมูล ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ กฎหมายบัญญัติให้เป็นดุลยพินิจของศาลว่าจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ เนื่องจากคดีได้ผ่านการตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วถึง 2 ขั้นตอน คือ การสอบสวนและการสั่งคดีของตำรวจและพนักงานอัยการ

2. หลักฟังความทุกฝ่าย คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถแก้ข้อกล่าวหาได้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ด้วยการรับฟังข้อเท็จจริงทั้งฝ่ายผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา เพื่อเป็นการประกันสิทธิของจำเลยที่จะมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากในการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่าอย่างไร หรือถูกฟ้องว่าอย่างไร เพื่อเขาจะได้มีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหาในชั้นเจ้าพนักงาน หรือให้การแก้ข้อหาในฟ้องในชั้นศาลได้อย่างถูกต้อง จึงต้องฟังข้อเท็จจริงทั้งฝ่าย

ผู้กล่าวหาและฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา ไม่ใช่ฟังเฉพาะฝ่ายผู้กล่าวหา และชักฟอกเอาความผิดจากผู้ถูกกล่าวหาโดยไม่คำนึงถึงข้อแก้ตัวของผู้ถูกกล่าวหาแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่าในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์จำเลยมีสิทธิให้การได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการฟังความฝ่ายจำเลยในระดับหนึ่งแล้ว เพียงแต่จำเลยยังไม่มีสิทธินำเสนอพยาน ส่วนในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อจำเลยไม่มีสิทธิให้การและนำเสนอพยานหลักฐาน จึงเห็นได้ว่า ยังไม่มีการฟังความฝ่ายจำเลยในชั้นนี้ แม้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลไม่มีภาระหน้าที่ถึงขนาดต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 277 กล่าวคือ พิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น แต่ศาลจะสามารถให้ความยุติธรรมแก่จำเลยได้เร็วขึ้น หากศาลสามารถฟังข้ออ้างตามคำฟ้องและข้อโต้แย้งของจำเลยได้ด้วย ดังเช่นที่ปรากฏตามคำฟ้องและคำให้การในชั้นพิจารณา และเมื่อคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย ที่ให้มีการกลั่นกรองโดยการไต่สวนมูลฟ้อง การกลั่นกรองจะทำได้อย่างสมบูรณ์ขึ้น ถ้าศาลมีโอกาสรับฟังข้อเท็จจริงได้ทั้งทางโจทก์และจำเลย

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เป็นระบบที่อยู่บนพื้นฐานของระบบกล่าวหา หรือระบบปฏิปักษ์ (adversary system) โดยมีผู้กล่าวหาฝ่ายหนึ่งและผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีผู้พิพากษาเป็นกรรมการกลางแล้วให้ความต่อสู้คดีกันเอง การไต่สวนมูลฟ้องตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่เดิมเป็นการไต่สวนที่มีลักษณะเป็นการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหา การไต่สวนในสมัยนั้นมิได้กระทำอย่างเที่ยงธรรมเพื่อหาข้อเท็จจริงว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์เหมือนอย่างปัจจุบัน แต่มีลักษณะเป็นการไต่สวนเพื่อตั้งรูปคดีที่จะฟ้องร้องต่อไป พระราชบัญญัติฉบับแรกที่กำหนดถึงวิธีการไต่สวนนี้คือ 1 & 2 Philip & Mary c.13 (1554 -1555) และ 2 & 3 Philip & Mary c.10 (1555) ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งกองกำลังตำรวจอย่างเพียงพอแล้ว Magistrate ก็ได้ทำหน้าที่ไต่สวนเองอีก การพิจารณาคดีชั้นไต่สวนมูลฟ้องจึงเปลี่ยนเป็นรูปแบบของการพิจารณาคดีในศาล ซึ่งให้สิทธิจำเลยให้การ ถามค้าน และนำเสนอพยานหลักฐานได้

ประเทศอังกฤษมีรูปแบบการไต่สวนมูลฟ้องอยู่ 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

(1) การไต่สวนมูลฟ้องโดยการพิจารณาพยานหลักฐาน ตาม Magistrates' Courts Act 1980 s. 6 (1) พนักงานอัยการจะเสนอพยานหลักฐานในรูปแบบของเอกสารโดยอยู่ภายใต้ประเภทของพยานหลักฐานตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย จำเลยไม่สามารถให้การและไม่สามารถนำเสนอพยานหลักฐานได้ แต่จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งว่าคดีโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ (no case to answer)

(2) การไต่สวนมูลฟ้องโดยไม่พิจารณาพยานหลักฐาน ตาม Magistrates' Courts Act 1980 s. 6 (2) เป็นวิธีการซึ่งศาลสามารถส่งตัวจำเลยไปพิจารณาได้โดยไม่ต้องพิจารณาพยานหลักฐาน โดยมีหลักเกณฑ์คือ จำเลยจะต้องมีทนายความกระทำการแทนในคดี และไม่มี การร้องขอว่าคดีโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ ซึ่งหาก examining justices พิจารณาพยานหลักฐานแล้ว สรุปได้ว่าคดีของโจทก์มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะส่งตัวจำเลยไปพิจารณา คดีโดยไม่ต้องพิจารณาพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

ในกรณีศาลสั่งปล่อยจำเลยโดยเห็นว่าคดีไม่มีมูล โจทก์ไม่มีสิทธิอุทธรณ์ แต่มีสิทธิ นำคดีมาฟ้องใหม่ กรณีศาลสั่งว่าคดีมีมูล จำเลยก็ไม่มีสิทธิอุทธรณ์ แต่ถ้าโจทก์และจำเลยเห็นว่า ศาล Magistrate ดำเนินกระบวนการพิจารณาในการไต่สวนมูลฟ้องโดยไม่ถูกต้องขัดต่อกฎหมาย โจทก์หรือจำเลยมีสิทธิร้องขอให้ศาลสูงทบทวนและมีคำสั่งให้ Magistrate ไต่สวนมูลฟ้องใหม่ได้

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อกลั่นกรองมูลความผิดใน คดีอาญาอยู่ 2 รูปแบบด้วยกัน คือ การไต่สวนมูลฟ้องของ Magistrate (preliminary hearing) กับกระบวนการกลั่นกรองคดีโดย Grand Jury สรุปได้ดังนี้

(1) การไต่สวนมูลฟ้องของ Magistrate (preliminary hearing) เป็นกรณีที่ พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีแบบ information หมายถึง คำฟ้องเป็นลายลักษณ์อักษรที่บรรยายการ กระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญา ข้อหา และความผิดตามกฎหมายที่รัฐประสงค์จะให้ ลงโทษ มลรัฐส่วนใหญ่ที่ใช้การฟ้องคดีอาญาแบบ information จะกำหนดให้อัยการต้องนำคดีไป ไต่สวนมูลฟ้องในคดีความผิดอาญาร้ายแรงก่อน (preliminary hearing) ซึ่งมักจะทำในศาลแขวง ที่เรียกว่า Magistrate's Court ในขั้นตอนของการไต่สวนมูลฟ้องนี้ ไม่มีข้อห้ามจำเลยให้การ นอกจากนั้นจำเลยยังมีสิทธิที่จะมีทนายความ มีสิทธิในการซักค้านพยาน และมีสิทธินำพยาน เข้าสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้ นอกจากนี้ จำเลยสามารถจะคัดค้านคำสั่งของศาลให้ส่งตัวจำเลย มาศาลได้ ด้วยการขอให้ยกฟ้องหรือยกเลิก information หากเกิดจากความเข้าใจผิดในกฎหมาย สารบัญญัติหรือเกิดจากการพิจารณาผิดที่ผิดพลาด

(2) กระบวนการกลั่นกรองคดีโดย Grand Jury ตาม The Fifth Amendment ของ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา บัญญัติว่า การฟ้องคดีอาญาความผิดร้ายแรง (felony) ต้องมีคำสั่ง อนุญาตให้ฟ้องคดีโดยคณะลูกขุนใหญ่ หมายความว่าเฉพาะคดีอาญาความผิดร้ายแรงเท่านั้น ที่จะต้องมีคำสั่งอนุญาตให้ฟ้องของ Grand Jury ส่วนคดีอาญาความผิดเล็กน้อย (misdemeanor) พนักงานอัยการไม่ต้องนำคดีไปไต่สวนมูลฟ้องโดยคณะลูกขุนใหญ่ โดยทฤษฎีแล้ว การไต่สวน มูลฟ้องโดยคณะลูกขุนใหญ่ถือเป็นการให้หลักประกันอย่างหนึ่งแก่ประชาชน ที่จะให้ตัวแทนของ

ประชาชน มีอำนาจเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจในการดำเนินคดีของรัฐ กล่าวคือ ให้ราษฎร มีอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจของตำรวจและอัยการในการฟ้องคดีอาญา บุคคลที่จะอยู่ในห้องพิจารณาของ Grand Jury ในขณะไต่สวนคดีได้คือบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น การที่กระบวนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของคดีโดยคณะลูกขุนใหญ่ ผู้ต้องหาแม้จะเข้าร่วมได้ แต่ก็ไม่มีสิทธิที่จะนำเสนอพยานหลักฐาน หรือซักค้านพยาน ก็เพราะโดยทฤษฎีเชื่อว่า คณะลูกขุนเป็นตัวแทนของประชาชน ไม่ใช่เป็นคู่ความในคดี รูปแบบการดำเนินการจึงไม่เป็นระบบกล่าวหาหรือระบบปฏิปักษ์ (accusatorial or adversary system)

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน ซึ่งมีที่มาจากการชำระความของพระในศาสนาโรมันคาทอลิก ซึ่งพิจารณาคดีโดยมีผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาคดีเพียง 2 ฝ่าย คือ ผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวน ไม่จำเป็นต้องมีคนกลาง ผู้ไต่สวนหรือผู้ทำการชำระความเป็นผู้ซักถามพยานและเป็นผู้ค้นหาความจริงด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ภายหลังปฏิวัติฝรั่งเศส ประเทศในทวีปยุโรปพยายามที่จะสร้างความสมดุลของการถ่วงดุลเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่นมีการสร้างองค์กรอัยการขึ้นมาเป็นครั้งแรกในโลกหลังปฏิวัติฝรั่งเศส เพื่อมาสร้างความสมดุลของบทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐคือตำรวจ มีการสร้างระบบผู้พิพากษาไต่สวน ซึ่งจะมาควบคุมการฟ้องคดีของอัยการในคดีอาชญากรรม มี examining judge เป็นผู้ตรวจสอบและรับหน้าที่ในการสืบสวนข้อเท็จจริงทั้งหมด พร้อมทั้งเตรียมบันทึกสำนวนอย่างสมบูรณ์เพื่อว่าเมื่อขั้นตอนการตรวจสอบเสร็จสิ้นลง พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีทั้งหมดจะถูกรวบรวมอยู่ในสำนวน หาก examining judge สรุปว่ามีการกระทำความผิดอาญาและผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง คดีก็จะขึ้นสู่การพิจารณา หากพิจารณาว่าไม่มีการกระทำความผิดอาญา หรือมีการกระทำความผิดอาญา แต่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้เป็นผู้กระทำ ก็จะไม่ส่งคดีขึ้นสู่การพิจารณา

ในประเทศฝรั่งเศส การสอบสวนคดีอาญาแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. การสอบสวนเบื้องต้น
2. การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า
3. การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน

การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน เป็นการสอบสวนก่อนฟ้องคดีต่อศาลตัดสิน ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจสอบสวนอย่างกว้างขวางมาก เนื่องจากมีสถานะเป็นตุลาการ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้หลักประกันเสรีภาพอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีอำนาจทุกประการที่จะเป็นประโยชน์ในการค้นหาข้อเท็จจริง ทั้งในด้านที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา มีหน้าที่ไต่สวนพยานหลักฐานทั้งหมดของคดี โดยมีความมุ่งหมายที่จะรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่เริ่มแรกของทั้ง 2 ฝ่ายไว้

โดยเร็วที่สุด ไม่ใช่ไต่สวนเพียงต้องการรู้ว่าคดีมีมูลหรือไม่ โดยดำเนินการตามหลักของระบบวิธีพิจารณาแบบไต่สวน ผู้พิพากษาสอบสวนอาจจะสืบสวนสอบสวนได้ทั้งบุคคลที่ถูกระบุชื่อไว้ในคำร้องขอ หรือบุคคลอื่นซึ่งสงสัยว่าจะกระทำความผิด

ในการสอบสวนผู้ต้องหาได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายหลายประการ คือ ผู้พิพากษาศาลไต่สวนหรือผู้พิพากษาอื่นเท่านั้นที่มีอำนาจสอบผู้ต้องหา เมื่อผู้ต้องหาพบผู้พิพากษาไต่สวนในครั้งแรก ผู้พิพากษาไต่สวนจะสอบถามชื่อและนามสกุลผู้ต้องหา แล้วแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงคำฟ้อง พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่า ผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะให้การต่อสู้คดีหรือไม่ให้การใด ๆ เลยก็ได้ และต้องแจ้งให้ทราบว่าผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีโดยไม่มีทนายความ หรือจะเลือกทนายความเองหรือจะขอให้ทางกการตั้งทนายความให้ก็ได้ หากผู้พิพากษาสอบสวนมีคำสั่งให้ฟ้องผู้ต้องหานั้นจะต้องให้ศาลไต่สวนชั้นที่ 2 พิจารณาอีกครั้งเสมอ

ในประเทศเยอรมันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO) ได้แยกการดำเนินคดีอาญาเป็น 3 ขั้นตอนหลัก คือ

1. กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นต้น (Vorverfahren) อันเป็นกระบวนการในการหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา

2. กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นกลาง (Zwischenverfahren) เมื่อพนักงานอัยการสอบสวนเสร็จและสั่งให้มีการดำเนินคดีแล้ว ก่อนที่จะถึงขั้นสุดท้ายเพื่อพิจารณาพิพากษาจะต้องมีการดำเนินกระบวนการในชั้นกลางก่อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดุลยพินิจในการสั่งให้ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องนี้ โดยศาลอาจจะสั่งให้คดีมีมูลหรือไม่มีมูลก็ได้ตามพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

3. กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลัก (Hauptverfahren) เป็นกระบวนการชี้ขาดคดีโดยศาล ซึ่งก็คือการพิจารณาและพิพากษาคดีนั่นเอง

การดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นกลาง ดำเนินการโดยศาลที่พิจารณาและพิพากษาเพื่อทำการไต่สวนมูลฟ้องในเบื้องต้นก่อน การดำเนินคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ศาลอาจสั่งให้หาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำฟ้องหรือสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการก็ได้ ศาลต้องส่งสำเนาคำฟ้องให้จำเลย และแจ้งว่าเขาอาจจะคัดค้านคำร้องได้ภายในเวลาที่กำหนดไว้กฎหมายอนุญาตให้จำเลยขอให้ศาลยกเลิกคดี (quash the case) ในชั้นนี้ได้โดยไม่ต้องพิจารณาคดี และขอให้ศาลพิจารณาพยานหลักฐานที่จำเลยยกขึ้นประกอบการคัดค้าน หากศาลมีคำสั่งให้เปิด

การพิจารณาคดี จำเลยไม่สามารถอุทธรณ์คำสั่งได้ แต่พนักงานอัยการมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่เปิดการพิจารณาคดีได้

ประเทศไทยแต่เดิมก่อนมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การไต่สวนความอาญาในศาลโปริสภา มีวัตถุประสงค์เพื่อวินิจฉัยในเบื้องต้นว่าคดีมีมูลพอที่จะรับไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ ศาลต้องทำการไต่สวนต่อหน้าจำเลยเสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้โอกาสจำเลยในการคัดค้านท้วงติงพยานโจทก์ เว้นแต่กรณีจำเลยไม่อยู่ในอำนาจของศาล ต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลยได้เฉพาะในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อได้ตัวจำเลยมาแล้วศาลจะอ่านคำฟ้องหรือข้อหาให้จำเลยฟัง ถ้าจำเลยรับสารภาพและคดีอยู่ในอำนาจศาลโปริสภาก็สามารถตัดสินได้ ถ้าเกินอำนาจต้องส่งสำนวนให้กรมอัยการฟ้องจำเลยยังศาลสูงต่อไป หรือให้เจ้าทุกข์ฟ้องคดีเอง แต่ถ้าเป็นคดีที่ศาลโปริสภามีอำนาจตัดสินได้ก็จะนัดพิจารณาคดี ในการรับฟังพยานหลักฐานชั้นไต่สวนไม่มีบทบัญญัติห้ามมิให้ศาลฟังคำพยานฝ่ายจำเลยแต่อย่างใด จำเลยจึงมีสิทธินำพยานของตนมาสืบได้ มิใช่มีสิทธิแต่ซักค้านพยานโจทก์เท่านั้น

การไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 บัญญัติว่าในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง กฎหมายยังไม่ถือว่าจำเลยมีฐานะเป็นจำเลยในระหว่างการไต่สวนมูลฟ้อง การไต่สวนมูลฟ้องจึงไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย จำเลยมีสิทธิที่จะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ แต่กฎหมายห้ามศาลถามคำให้การจำเลย และจำเลยยังไม่มีสิทธิต่อสู้คดีโจทก์ คงทำได้เพียงซักค้านพยานโจทก์เท่านั้น ส่วนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จำเลยมีฐานะเป็นจำเลยในระหว่างการไต่สวนมูลฟ้อง การไต่สวนมูลฟ้องจึงต้องกระทำต่อหน้าจำเลย จำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีโจทก์ได้ทุกประการนอกจากการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ ข้อที่เหมือนกันระหว่างสิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์กับคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ก็คือ จำเลยไม่มีสิทธินำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่มีสิทธิแต่งตั้งทนายความเข้าร่วมในการซักค้านพยานโจทก์ ส่วนข้อแตกต่างก็คือ จำเลยในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ยังมิได้ตกอยู่ในฐานะจำเลย จนกว่าจะมีคำสั่งประทับฟ้อง จึงไม่มีสิทธิให้การและไม่มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาเพราะถือว่าไม่ใช่คู่ความในคดี แต่จำเลยในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตกเป็นจำเลยแล้วตั้งแต่วันฟ้องจึงมีสิทธิให้การและมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกา

ดังนั้น ข้อจำกัดสิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ห้ามนำสืบพยาน การที่กฎหมายกำหนดไม่ให้โจทก์มีสิทธิสืบพยานในชั้นนี้เพราะกฎหมายไม่ต้องการให้เริ่มกระบวนการพิจารณาเต็มรูปแบบ และเพื่อให้กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องเกิดความกระชับสามารถแล้วเสร็จไปภายในเวลาอันควร แต่หากจำเลยประสงค์จะชักค้ำพยานฝ่ายโจทก์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็สามารถกระทำได้ เพื่อช่วยตรวจสอบว่าพยานโจทก์ที่นำมาสืบนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด แต่การที่กฎหมายห้ามมิให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ ถือเป็นข้อจำกัดสิทธิที่ทำให้จำเลยไม่สามารถนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ได้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

2. ห้ามศาลถามคำให้การจำเลยในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ การที่กฎหมายไม่ถือว่าอยู่ในฐานะจำเลย แม้จะมีข้อดีตรงที่ศาลไม่สามารถจะบังคับหรือจำกัดเสรีภาพของจำเลยได้ จำเลยไม่ต้องจัดหาหลักประกันเพื่อประกันตัวในระหว่างถูกควบคุม และไม่ต้องไปศาลในเวลาพิจารณาคดี แต่ในทางกลับกัน การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้เป็นการตัดสิทธิของจำเลยในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ทำให้จำเลยไม่สามารถให้การหรือกล่าวอ้างข้อเท็จจริง หรือแสดงพยานหลักฐานใดที่เป็นประโยชน์แก่ตน เพื่อแสดงว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ได้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจึงไม่อาจล่วงรู้ข้อเท็จจริงจากฝ่ายจำเลย และไม่ได้ฟังความทั้งจากฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยเพื่อประกอบการวินิจฉัยว่าสมควรจะรับฟ้องคดีไว้พิจารณาหรือไม่

ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของการให้สิทธิจำเลยนำสืบพยานหรือให้การในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง สรุปได้ดังนี้

1. ข้อดีของการให้สิทธิจำเลยนำสืบพยานหรือให้การ

1.1 ศาลจะได้รับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อวินิจฉัยว่าคดีมีมูลหรือไม่ เป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

1.2 หากพยานไม่สามารถมาปรากฏตัวในชั้นพิจารณาได้ หรือไม่สามารถจดจำข้อเท็จจริงได้อย่างชัดเจน พยานหลักฐานที่ได้นำสืบไว้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็จะสามารถนำมาใช้ในชั้นพิจารณาได้ การพิจารณาคดีหลังการประทับฟ้อง เพียงให้คู่ความสืบพยานหรือยื่นพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติม หรือทำคำแถลงอธิบายขยายความนอกเหนือจากส่วนที่ดำเนินการไปแล้วในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเท่านั้น

1.3 ทำให้โจทก์จะต้องใช้ความระมัดระวังในการฟ้องคดีมากขึ้น เพราะมิใช่ว่าเมื่อโจทก์กล่าวอ้างเพียงฝ่ายเดียวแล้วจะทำให้ศาลเชื่อว่าคดีของโจทก์มีมูล เนื่องจากจำเลยก็มีสิทธิสืบพยานโต้แย้งคัดค้านได้เช่นกัน

1.4 เมื่อศาลได้เห็นพยานหลักฐานของทั้ง 2 ฝ่ายตั้งแต่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแล้วก็จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้น

2. ข้อเสียของการให้สิทธิจำเลยนำสืบพยานหรือให้การ

2.1 เป็นการเปิดเผยรูปคดีของจำเลยให้โจทก์ทราบ อีกทั้งยังอาจจะทำให้คำให้การของพยานฝ่ายจำเลยลดความน่าเชื่อถือลง

2.2 โจทก์จะนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องอย่างเต็มที่เพื่อที่ศาลจะได้สั่งว่าคดีมีมูล ทำให้เกิดความล่าช้าและเกิดความซ้ำซ้อนในการพิจารณาคดี

2.3 เป็นการเสียเวลาแก่คู่ความและพยานที่จะต้องมาศาลและเบิกความหลายครั้ง เพราะในชั้นพิจารณาก็จะมีการสืบพยานที่ได้รับฟังไว้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องอีกครั้งหนึ่ง

2.4 อาจทำให้การพิจารณาคดียืดเยื้อเนื่องจากศาลจะระมัดระวังในการใช้ดุลยพินิจจำกัดหรือตัดพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เพราะเกรงจะถูกครหาว่าไม่เป็นกลาง

2.5 เมื่อโจทก์ทราบคำให้การหรือพยานหลักฐานของจำเลย ก็อาจจะยื่นคำร้องขอแก้หรือเพิ่มเติมฟ้องเพื่อปิดข้ออ้างและข้อต่อสู้ของจำเลย

จากการศึกษาพบว่า การที่กฎหมายจำกัดสิทธิของจำเลยไม่ให้นำสืบพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและห้ามศาลถามคำให้การในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ทำให้จำเลยไม่มีโอกาสกล่าวอ้างข้อเท็จจริงที่แสดงว่าจำเลยบริสุทธิ์ ศาลจึงฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของโจทก์ฝ่ายเดียว ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย หากศาลได้มีโอกาสรับฟังข้อเท็จจริงทั้งโจทก์และจำเลยบ้างพอสมควรแล้ว ก็น่าจะทำให้การกลั่นกรองคดีของศาลเป็นไปโดยละเอียดรอบคอบและจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการชักค้ำพยานโจทก์ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์และทำให้ศาลยกฟ้องคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้ นอกจากนี้บทบาทของศาลที่จะเข้ามาค้นหาความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้องยังมีไม่มากนัก เพราะศาลวางตัวเป็นกลางตามแบบอย่างของศาลในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศเปรียบเทียบ จะเห็นได้ว่าทุกประเทศให้สิทธิแก่จำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องอย่างน้อยที่สุด คือ ให้สิทธิที่จะให้การหรือสิทธิที่จะร้องขอว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูล เช่น ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน จนถึงให้สิทธิจำเลยนำสืบพยานหลักฐานได้ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าหากให้จำเลยนำสืบพยานทั้งหมดได้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง อาจจะทำให้การไต่สวนมูลฟ้องเกิดความล่าช้ารวมทั้งจะเป็นการซ้ำซ้อนกับการพิจารณาคดี เพราะมาตรฐานการชั่งน้ำหนักของการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อมีคำสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ไม่ต้องถึงขนาดพิสูจน์จนปราศจากความสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิด ผู้เขียนจึงเห็นควรให้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 ยกเลิกข้อจำกัดสิทธิที่ห้ามศาลถามคำให้การในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์

ซึ่งมีผลว่าจำเลยมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การอย่างใดก็ได้ และให้สิทธิจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งในคดีที่พนักงานอัยการและราษฎรเป็นโจทก์ ยื่นคำแถลงเพื่อระบุถึงบุคคล เอกสาร หรือวัตถุ ที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้าง โดยให้ศาลมีดุลยพินิจที่จะเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุ มาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยคดี เช่น การเสนอหนังสือเดินทางเพื่อเป็นหลักฐาน ยืนยันการอ้างฐานที่อยู่ว่าในวันเกิดเหตุจำเลยอยู่ในต่างประเทศ ไม่อาจกระทำความผิดตาม ข้อกล่าวหาในประเทศไทยได้ เป็นต้น การที่ศาลใช้ดุลยพินิจเรียกพยานหลักฐานมากก็ถือว่าเป็น พยานของศาล ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีไม่ยืดเยื้อ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของศาลที่จะ เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง โดยยังคงสิทธิอย่างอื่นของจำเลยไว้ เช่นเดิม แม้ศาลอาจจะใช้ดุลยพินิจที่จะเรียกพยานหลักฐานมา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญามาตรา 171 ประกอบมาตรา 228 ได้ แต่ศาลอาจจะไม่ทราบประเด็นได้ดีเท่ากับจำเลย และพยานที่ศาลอาจจะเรียกได้ในกรณีนี้มีใช่พยานของโจทก์หรือจำเลย แต่เป็นพยานที่เกิดจากการ กระตุ้นของฝ่ายโจทก์หรือจำเลย เพื่อเป็นการแก้ไขข้อจำกัดสิทธิ และก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ จำเลย หากจำเลยเชื่อมั่นว่าพยานหลักฐานที่ตนมีอยู่นั้น สามารถทำให้ศาลยกฟ้องโจทก์ในชั้น ไต่สวนมูลฟ้องได้ ก็น่าที่จะมีสิทธิยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่ออ้างถึงพยานหลักฐานที่ตนมีอยู่อันมีลักษณะ เป็นการกระตุ้นให้ศาลใช้อำนาจค้นหาความจริง โดยถือเป็นพยานของศาล มิใช่พยานที่จำเลย นำสืบ การดำเนินการเช่นนี้น่าจะเป็นผลดีแก่จำเลยมากกว่าการให้สิทธินำพยานเข้าสืบ นอกจากนี้ การบัญญัติถ้อยคำในกฎหมายไว้ให้ชัดเจนจะทำให้ไม่เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นดุลยพินิจของศาลที่จะเรียกพยานมาตามคำแถลงของจำเลย ซึ่งศาลอาจจะไม่เรียกก็ได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่าปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากกระบวนการ และเป็นปัญหาในทาง ปฏิบัติที่ศาลจะต้องเข้ามามีบทบาทร่วมกันตรวจสอบ และค้นหาความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ให้มากยิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. ผู้เขียนเห็นควรให้ปรับปรุงกฎหมาย โดยแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญามาตรา 165 ให้มีข้อความ ดังนี้

“ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมา ศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้ว ให้อ่านและ อธิบายฟ้องให้ฟัง ถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลย ให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดยางานไว้ และดำเนินการต่อไป

จำเลยไม่มีสิทธินำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ และไม่ตัดสิทธิจำเลยทั้งในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์และในคดีราษฎรเป็นโจทก์ที่จะแถลงให้ศาลทราบถึงบุคคล เอกสาร หรือวัตถุ ที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงของจำเลยได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่เห็นสมควร ห้ามมิให้โจทก์และจำเลยถามพยานศาลเว้นแต่ศาลจะอนุญาต

ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องโดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มาแต่ตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ จำเลยจะให้การหรือไม่ให้การอย่างใดก็ได้ และก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น ”

2. เนื่องจากการยื่นบัญชีระบุพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องไม่ได้ทำเคร่งครัดเหมือนกับในชั้นพิจารณาคดี เพราะไม่จำเป็นต้องยื่นบัญชีระบุพยานล่วงหน้าก่อนวันนัดไต่สวนมูลฟ้องไม่น้อยกว่า 7 วัน ผู้เขียนจึงเห็นควรให้บัญญัติไว้ให้ชัดเจนว่า การยื่นบัญชีระบุพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องของฝ่ายโจทก์ ต้องยื่นก่อนวันไต่สวนมูลฟ้องไม่น้อยกว่า 7 วัน เพื่อช่วยให้จำเลยสามารถเตรียมการซักค้านพยานโจทก์และเตรียมแถลงเพื่อให้ศาลเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุมาเป็นพยาน เพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้